

"סנאט" מספר 355 בנושאים כלכליים - מדיניים:

עסקים קטנים במדינות המערב תמונת מצב ומדיניות ממשלתית

תקציר:

- בארה"ב, מדינות ה-OECD ומדינות האיחוד האירופי ניתנת תשומת לב מיוחדת למגזר העצמאים והעסקים הקטנים, בקביעת המדיניות הכלכלית.
- בתוכניתו הכלכלית לחיזוק הכלכלה האמריקאית, העניק הנשיא בוש שורה של הקלות במיסוי ובמימון הפעילות של העסקים הקטנים, מתוך הכרה בהם כגורם בעל פוטנציאל רב להנעת גלגלי הצמיחה.
- גם האיחוד האירופי הצטרף לגישה זו, תוך שאימץ את "המדיניות המודרנית כלפי עסקים קטנים ובינוניים למען צמיחה ותעסוקה" אשר בראש ובראשונה מכירה בהיותם של העסקים הקטנים והבינוניים המנוע של הכלכלה האירופאית ומנסה לעודד ולעזור לקידום של עסקים אלו.
- בישראל, היעדר מדיניות החותרת לקידום של עסקים קטנים ובינוניים מראה אותותיו כאשר שיעור ההישרדות של עסקים קטנים נמוך משמעותית מאשר במדינות המערב.

בישראל 414 אלף עסקים, 392 אלף פעילים, מתוכם כ-17 אלף (4%) הם עסקים גדולים. מתוך העסקים הפעילים, 375 אלף (96%) הם עסקים קטנים או בינוניים, כאשר 69% מהם הם עוסקים מורשים והשאר (31%) הם חברות ושותפויות. עסקים קטנים או בינוניים מעסיקים 1.1 מיליון עובדים, שהם 42.3% מסך המועסקים במשק, וכ-55% מסך המועסקים במגזר העסקי. מתוך סך הפדיון של המגזר העסקי בישראל, 33% מגיעים מעסקים קטנים ובינוניים (280 מיליארד ₪, דהיינו, פדיון שנתי ממוצע לעסק 800 אלף ₪ בשנה). העסקים הקטנים והבינוניים בישראל מספקים עבודה לכ-42.3% מהעובדים במשק הישראלי, לעומת שיעור של 50.9% בארה"ב, בהתייחסות לעסקים הקטנים בלבד. במדינות ה-OECD מפעלים בגודל קטן עד בינוני מספקים כ-65% מסך המשרות. הקושי העיקרי בעשיית עסקים בארץ בא לידי ביטוי בבירוקרטיות מייגעות וקשיי מימון, אשר מתבטאים ביכולתם הפחותה של עסקים בישראל לשרוד לאורך זמן, כפי שניתן לראות בדיאגרמה הבאה:

צוות ההיגוי

מר עוזי ברעם, יו"ר
ח"כ גלעד ארדן
מר הרמן בונץ
ח"כ ד"ר יוסי ביילין
ח"כ עמירה דותן
ח"כ נדיה חילו
ח"כ שי חרמש
ח"כ אורית נוקד
ח"כ אפרים סנה

חברי צוות ההיגוי בעבר

יו"ר ראשון,
הנשיא חיים הרצוג ז"ל
יו"ר שני,
מר חיים י. צדוק ז"ל
ד"ר יהודה לנקרי
ח"כ מיכאל איתן
עו"ד יוסי כן
ד"ר וינפריד וייט
ח"כ גדעון סער
ח"כ יצחק הרצוג, שר
עו"ד אתי לבני
ח"כ איתן כבל

בשיתוף:

קרן פרידריך אברט
חסויות:
משה קורניק

Steering Committee

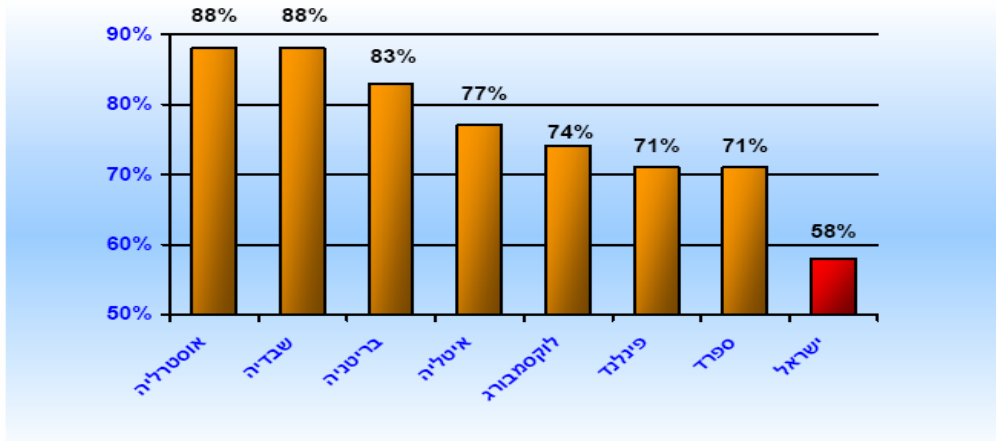
Mr. Uzi Baram Chair
Dr. Yossi Beilin, MK
Mr. Hermann Bünz
Ms. Amira Dotan, MK
Mr. Gilad Erdan, MK
Mr. Shai Hermesh, MK
Ms. Nadia Hilou, MK
Ms. Orit Noked, MK
Mr. Ephraim Sneh, MK

Former members of the steering committee

Former Chair,
The Late President
Chaim Herzog
Former Chair,
The Late Mr. Haim J.
Zadok
Dr. Yehuda Lankry,
Mr. Michael Eitan, MK
Adv. Yossi Katz
Dr. Winfried Veit
Mr. Gideon Saar, MK
Mr. Isaac Herzog, MK
Minister
Adv. Eti Livni
Mr. Eitan Kabel, MK

In cooperation with:
Friedrich Ebert Stiftung
Sponsors:
Moshe Kornik

שיעור העסקים הקטנים והבינוניים ששרדו בסוף השנתיים הראשונות לפעילותם, לפי מדינה

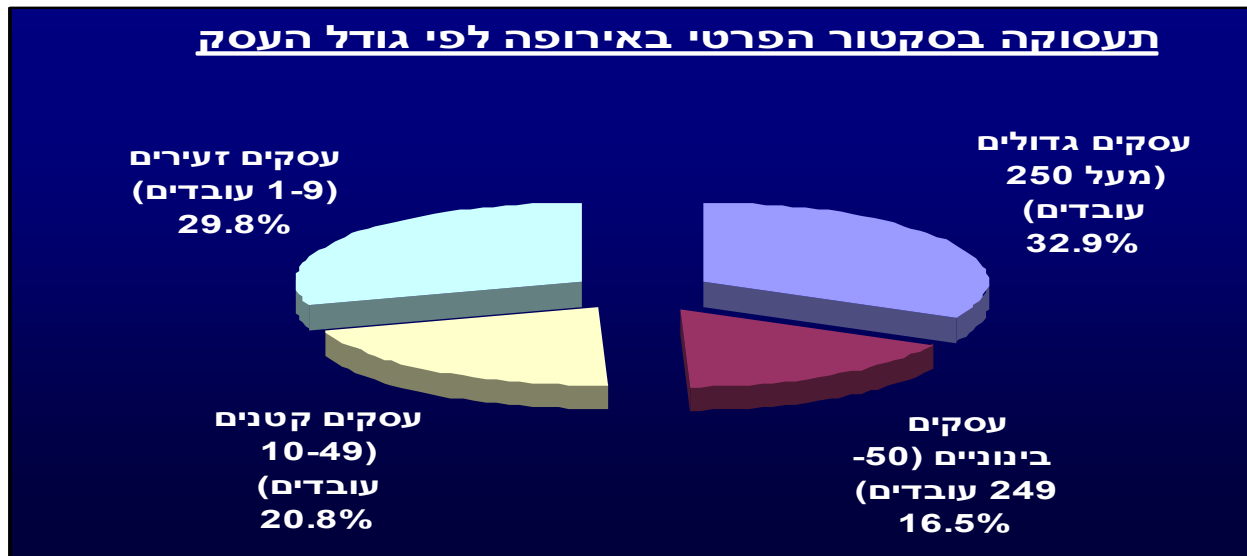

מתוך נתוני הרשות לעסקים קטנים ובינוניים

בישראל שיעור העצמאים מסך כוח העבודה האזרחי עומד על כ-12%, שיעור הנמוך במעט מהמוצג במדינות ה-OECD העומד על 16%. מחקר מקיף בנושא העצמאים במדינות ה-OECD מעלה כי במרבית המדינות קיים קשר שלילי בין שיעור העצמאים מכוח העבודה לרמת האבטלה במשק, כלומר, ככל שגדל מספר העצמאים כך קטנים מימדי האבטלה. כמו כן, עצמאים במדינות ה-OECD הם בעלי שביעות רצון גבוהה יותר בעבודתם מאשר השכירים. מחקרים שנעשו בנושא, מראים כי ישנם גורמים רבים המשפיעים על שיעור העצמאים במדינה, ביניהם גורמי מדיניות, כגון חקיקה, מיסוי ומימון וגורמי רווחה כגון זכויות סוציאליות כאלו ואחרות.

עסקים קטנים ובינוניים באיחוד האירופי

באיחוד האירופי פועלים כ-23 מיליון עסקים קטנים ובינוניים. העסקים הקטנים והבינוניים מספקים עבודה לכ-100 מיליון אנשים ברחבי אירופה, שהם שני שלישי מסך המשרות בסקטור הפרטי, ובסקטורים מסוימים העסקים הקטנים והבינוניים מספקים שלושה רבעים מסך המשרות. עסקים קטנים ובינוניים אם כן, מהווים את עמוד השדרה של הכלכלה האירופאית. האיחוד האירופי שם דגש מיוחד על עסקים 'זעירים' המעסיקים עד 10 עובדים ובאיטליה ובפולין עסקים אלו שולטים על התעסוקה במדינה (47% מהתעסוקה באיטליה ו-41% מהתעסוקה בפולין).

בשנת 2005, האיחוד האירופי אימץ את "המדיניות המודרנית כלפי עסקים קטנים ובינוניים למען צמיחה ותעסוקה", שמטרתה לוודא שכל האספקטים הקשורים בעזרה לעסקים אלו מתואמים, ושהצרכים של עסקים קטנים ובינוניים נאמדים במלואם בהתוויית מדיניות שכזו. המדיניות כללה קידום יזמות וכישורים, שיפור הגישה של עסקים קטנים ובינוניים לשווקים, שיפור צמיחתם הפוטנציאלית וחיזוק הדיאלוג והייעוץ עם בעלי עניין בעסקים קטנים ובינוניים. בעקבות הצהרת המדיניות והעלאת חשיבותם של עסקים קטנים ובינוניים, בין השנים 2005-2007 נצפתה התקדמות באירופה ביצירת סביבה עסקית ידידותית לעסקים קטנים ובינוניים. נעשו מאמצים להשקת עסקים חדשים והתחשבות וקידום של עסקים קטנים ובינוניים נכנסו לתוכניות הגדולות של האיחוד האירופי לשנים 2007-2013. למרות התקדמות מעודדת זו, יש לאיחוד האירופי עוד דרך לעבור כדי לנצל את מלוא הפוטנציאל של עסקים קטנים ובינוניים. באופן כללי, את העסקים הקטנים והבינוניים באירופה עדיין ניתן לאפיין בפרודוקטיביות יותר נמוכה וצמיחה איטית יותר מאשר

מתחריהם בארה"ב. בארה"ב, פירמות שורדות מגדילות בממוצע את מספר מועסקיהם בכ-60% בשנה השביעית לקיומם, כאשר באירופה מדובר על 10-20%. במארס 2008, המועצה האירופאית הביעה תמיכה ביוזמה להמשיך ולחזק את הצמיחה והתחרות של עסקים קטנים ובינוניים, יוזמה שנקראה "חוק העסקים הקטנים" (Small Business Act) שמטרתה להביא לתוצאות טובות יותר ותועלת רבה יותר בנושא. בליבה של היוזמה עומדת האמונה שהדרך בה ניתן להשיג את מסגרת התנאים הכי טובה לעסקים קטנים – תלויה בראש ובראשונה בהכרה של החברה ביזמים. האקלים החברתי הכללי צריך להוביל אינדיבידואלים לראות פתיחת עסק משלהם כאפשרות אטרקטיבית ולעורר את ההכרה בכך שעסקים קטנים ובינוניים תורמים באופן משמעותי לגידול בתעסוקה ולשגשוג כלכלי. עם הסיסמא "קודם תחשוב בקטן", החלו לגלגל את הרעיונות העומדים מאחורי היוזמה, תחת עשר עקרונות מנחים:

- [1] יצירת סביבה בה יזמים ועסקים משפחתיים יכולים לשגשג ויזמות היא דבר מוערך.
- [2] לוודא שיזמים כנים שעמדו בפני פשיטת רגל יקבלו במהרה הזדמנות שנייה.
- [3] לעצב חוקים לפי עיקרון ה"קודם תחשוב בקטן".
- [4] לגרום למנגנוני שירות ציבוריים להיות קשובים יותר לצרכי עסקים קטנים ובינוניים.
- [5] להתאים כלי מדיניות ציבורית לצרכי עסקים קטנים ובינוניים: להקל על השתתפות של עסקים קטנים ובינוניים ברכישות ציבוריות (השתתפות במכרזים) ולעשות שימוש יותר טוב באפשרויות העזרה הממשלתית לעסקים קטנים ובינוניים.
- [6] להקל על גישתם של עסקים קטנים ובינוניים למימון ולפתח סביבה עסקית ומשפטית תומכת.
- [7] לעזור לעסקים קטנים ובינוניים להניב יותר תועלת מאפשרויות המוצעות על ידי השוק המשותף.
- [8] לקדם את שדרוג היכולות של עסקים קטנים ובינוניים ואת כל הצורות של חדשנות.
- [9] לאפשר לעסקים קטנים ובינוניים להפוך אתגרים סביבתיים להזדמנויות עסקיות.
- [10] לתמוך ולעודד עסקים קטנים ובינוניים להרוויח מצמיחה של שווקים.

עסקים קטנים בארה"ב

בארה"ב קיימים כ-26.8 מיליון עסקים קטנים המעסיקים כ-60 מיליון עובדים. מספר הפירמות המעסיקות עובדים גדל ב-1.4% ל-6.1 מיליון, כאשר 99.7% מהן מוגדרים כעסקים קטנים. מספר הפירמות שלא מעסיקות עובדים הסתכם ב-20.4 מיליון בשנת 2005, גידול של 4.4% משנת 2004. העסקים הקטנים מהווים ספק מרכזי ביותר של מקומות עבודה: עסקים קטנים מספקים כ-60-80% מהעבודות החדשות נטו במשק האמריקאי. מעניין לראות כי עסקים קטנים ובינוניים בארה"ב (עד 500 עובדים) הניבו ב-2005 רווח נטו של 1.86 מיליון מקומות עבודה חדשים, לעומת הפסד נטו של 181 אלף מקומות עבודה מהעסקים הגדולים.

בחזית התוכנית לעידוד הצמיחה והתעסוקה במשק האמריקאי שהוביל הנשיא בוש, אשר פורסמה כבר ב-2003 בארה"ב, מצויים עידוד התצרוכת הפרטית, קידום ההשקעות של פרטים ועסקים והשקעת מאמצים לספק יותר שקיפות ברכישה פדראלית של עסקים קטנים. מסעיפי התוכנית ניתן להסיק בנקל כי הממשל האמריקאי מכיר בכך שעצמאים ועסקים קטנים מהווים את המנוף לצמיחה כלכלית. לפיכך, כללה התוכנית של משרד האוצר האמריקאי מספר סעיפים הנוגעים ישירות לעסקים הקטנים, ביניהם האצת תוכנית ההקלות במס, הגדלת התקרה של הוצאה מוכרת בגין רכישת ציוד חדש לעסק והצמדת הסכום לאינפלציה, הקלות במיסוי ההון כגון פטור ממס על דיבידנד כדי למנוע מיסוי כפול, ביטול מס הירושה לבעלי עסקים המעבירים את הבעלות לדור הבא וביצוע רפורמה בחקיקה, להשגת פישוט והפחתה של מספר התקנות והחוקים הנגעים לעסקים קטנים, והענשת מי שמגיש תביעות ריקות מתוכן נגד עסקים קטנים ובכך גורם להם להוצאות מיותרות. מספר שינויים שהוצאו לפועל לאחרונה כוללים מדריך חדש לעסקים גדולים הקשורים בחוזים משניים לפירמות קטנות, שיפורים בגודל הסטנדרטי של עסקים קטנים, הבהרה של התחייבויות הצדדים וזכויותיהם בחוזים משניים, יוזמות כלפי הגברת השקיפות בנתוני הרכישה הפדראליים וצעדים שנועדו להפחית את חבילת החוזים אשר עלולה להשאיר פירמות קטנות מחוץ לתחרות.

סיכום

מהסקירה לעיל עולה כי במדינות המערב ישנה התייחסות מיוחדת לעצמאים ועסקים קטנים ובינוניים. כפי שעולה מתוכניתו הכלכלית של נשיא ארה"ב, הממשל מכיר בחשיבותו העצומה של המגזר כמנוף לצמיחה כלכלית ולפיכך, נכון להשקיע תקציבים במגזר זה, מתוך ציפייה לתשואה גבוהה על השקעתו. גם האיחוד האירופי הולך בדרך זו וחורט על דגלו את עידודם וקידומם של עסקים קטנים ובינוניים. לזכותם יש לציין, כי נעשית בחינה מתמדת של הנושא ואין מובילי המדיניות מסתפקים במהלכים חלקיים שנעשו בעבר, אלא חותרים לשינויים אמיתיים עם תוצאות בשטח. מעבר להיעדר מדיניות מכוונת קידום של עסקים קטנים ובינוניים בישראל, הקושי בעשיית עסקים בארץ בא לידי ביטוי בבירוקרטיות מייגעות וקשיי מימון, אשר מתבטאים ביכולתם הפחותה יחסית של עסקים בישראל לשרוד. כדי לא לאחר את הרכבת ובעיקר על רקע ההאטה הכלכלית הגלובלית הנוכחית, יש לפעול למען קידום העצמאים והעסקים הקטנים בארצנו ולהכיר בהיותם עמוד השדרה של התעסוקה והצמיחה כפי שכבר נעשה ברובן המכריע של מדינות המערב.